

ФИЛОЛОШКО УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ КРАГУЈЕВЦА			
ПРИЈЕМА	15.7.2021.		
Организација		Вредности	
01	3307		

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу (Одлука број 01-887, од 30.03.2021. године) предложило нас је, а Веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 14.04. 2021. године (Одлука број IV-02-276/18) именовало нас је у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Конституисање постапокалиптичне фикције у прози Кормака Макартија и Маргарет Атвуд* кандидата Мирослава Д. Ђурчића. Захваљујући на поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

***I* Опис докторске дисертације**

Текст докторске дисертације *Конституисање постапокалиптичне фикције у прози Кормака Макартија и Маргарет Атвуд* кандидата Мирослава Ђурчића, написане под менторством др Николе Бубање, ванредног професора, суштински се састоји из три целине: теоријско-методолошке, у оквиру које се успостављају теоријски модели фокусирани на постапокалипсу и две аналитичке целине које се састоје из аналитичко-синтетичког рада на примарном корпусу с обзиром на одабране теоријске углове. Путем компаративне методе кандидат анализира корпус постапокалиптичних романа који представљају главни предмет проучавања ове дисертације, а корпус се састоји од четири романа: *Пут Кормака Макартија* и трилогија *ЛудАдам* Маргарет Атвуд, коју чине романи *Антилопа* и *Косац*, *Година потона* и *ЛудАдам*.

Дисертација има укупно 344 странице текста прореда (1), и следеће формалне сегменте: Наслов (на српском и енглеском језику), Идентификациона страница докторске дисертације, Резиме и Кључне речи (на српском и енглеском језику), Садржај, I Увод, II Постапокалиптична мејнстрим књижевност у контексту канона, жанра, мода и друштвено ангазоване литературе, III Митска, религијска, философска и књижевна матрица постапокалиптичне фикције као улазница за канон, IV Конзумирање природе, идеологија екологије и романи који „упозоравају”: друштвени контекст и актуелне друштвене кризе, V Закључак, и VI Библиографија.

Уводно поглавље – Уводно поглавље је структурирано тако да представља сажетак читаве дисертације. У овом поглављу се образлажу аргументације које ће у каснијим поглављима бити детаљније обрађене, а тичу се система у којем постапокалиптична књижевност кореспондира са теоријама о канону и жанру и на који начин се постапокалиптично конституише кроз преобликовање постојећих тропа у романима Кормака Макартија и Маргарет Атвуд, посебно с обзиром на канон и жанр.

II Постапокалиптична књижевност у контексту канона, жанра, мода и друштвено ангазоване литературе се састоји из пет потпоглавља, и то редом: 1. Продор постапокалиптичне фикције у књижевни канон, тензије канонског и жанровског и прихватање мода, 2. Постапокалиптична мејнстрим фикција у контексту научне фантастике, 3. Жанровске конвенције постапокалиптичне фикције, 4. Апокалиптично или постапокалиптично: постапокалиптична проза у контексту теорије, и 5. Друштвени, ангажовани контекст и академско интересовање за постапокалиптичну фикцију.

У првом потпоглављу – „Продор постапокалиптичне фикције у књижевни канон, тензије канонског и жанровског и прихватање мода”, теоријски се разматрају проблеми књижевног канона и начина на који се дело конституише као део истог, али и начини на које се канон и жанр дестабилизују као релативно ригидно етаблиране категорије. Кандидат разматра на који начин се постапокалиптични романи Кормака Макартија и Маргарет Атвуд односе према схватањима канонске књижевности које проистичу из класичних типологија Т.С. Елиота и Харолда Блума. Истовремено, кандидат се осврће на теорије постмодернистичких и постструктуралистичких аутора, према чијем мишљењу се књижевни канон, схваћен као елитистичка тврђава, отвара за упливе литературе маркиране ознаком жанровског. Имајући у виду то да се у академској рецепцији постапокалиптични роман, по претпоставци, још увек асоцира са „нижим” стиловима, долази се до закључка да је, будући да је коришћење жанровских предлогака и раније проблематизовало статус „више” и „ниже” литературе (на примерима Едгара Алана Поа, а касније и на примерима аутора постмодернистичких романа), постапокалиптична фикција Кормака Макартија и Маргарет Атвуд дестабилизује идеју канона као и идеју жанра. Кандидат се позива на текстове Жерара Женета и Жака Дериде. У том процесу, кандидат наводи у којој мери се савремена постапокалиптична фикција разуме и као жанровска мешавина, услед чега се превасходно користи термин постапокалиптичног мода, делимично по узору на типологију мода Нортропа Фраја.

Друго потпоглавље – „Постапокалиптична мејнстрим фикција у контексту научне фантастике”, преиспитује могућности читања научне фантастике као „жанра” у коме се ситуира постапокалиптична фикција. Кандидат образлаже на који начин се *научнофантастични роман* конституише на границама између канона и жанра и како се Западни канон отвара за дела научне фантастике. У поглављу се прави генеза научне фантастике као забавне, популарне књижевности, литературе палпа, и научне фантастике у канонској књижевности. Наводећи дела која проблематизују канон и жанр из позиција научнофантастичних модова (Курт Вонегат, Ијан Маџуан), кандидат продубљује тезу о научној фантастици као о моду, према теоријским поставкама Веронике Холинцер. У том процесу, кандидат примећује елементе вишеструких модалитета, такозваних жанровских мешавина у романима Кормака Макартија и Маргарет Атвуд, закључујући да, иако постапокалиптична фикција поседује елементе постапокалипсе као СФ поджанра, литература која говори о свету *после краја* такође имплементира и друге књижевне модове и као таква се дистанцира од ригидно схваћене научне фантастике. Кандидат се такође осврће на термин спекулативне фикције који се у академској рецепцији користи као терминолошка одредница постапокалиптичних романа Кормака Макартија и Маргарет Атвуд, настојећи да њихове романи ситуира унутар и изван ових терминолошких класификација.

„Жанровске конвенције постапокалиптичне фикције” наслов је трећег потпоглавља у којем кандидат предлаже хронологију постапокалиптичне фикције и жанровских конвенција присутних у постапокалиптичном роману, а које Кормака Макартија и Маргарет Атвуд преузимају, трансформишу или одбацују. Осврћући се на дела која од 19. до 21. века конституишу оно што књижевна проучавања класификују као постапокалиптичну књижевност, кандидат примећује поља тематског континуитета и жанровског дисконтинуитета према којима постапокалиптични „жанр”, да би био назван постапокалиптичним, усваја неке формалне трополошке чиниоце (усамљени човек у уништеном свету, преживљавање, капиларне заједнице, дезинтеграција друштвеног система, оскудица, канибализам), истовремено указујући на жанровске и културолошке разлике ранијих дела постапокалиптичног (Жан-Батист Гренијер, Мери Шели) и новије постапокалиптичне фикције (у роману аутора Валтера Милера Јуниора).

У четвртом потпоглављу „Апокалиптично или постапокалиптично: постапокалиптична проза у контексту теорије”, кандидат настоји да укаже на аналогije теорије о апокалиптичном у вези са постапокалиптичним. Значај овог потпоглавља огледа се у теоријским спекулацијама о каузалној вези ова два термина, али и местима у коме се постапокалиптично конституише као одвојена категорија, која указује разочарање утопијског обећања есхатолошког краја света у транспоновању у Нови Јерусалим, те коначног страшног суда који као линеарни крај света нуди уточиште. Постапокалиптични апсолутни прекид са прошлошћу, идеје тоталитета уништења и проблематизовање поновног успостављања старог света, кандидат успоставља у односу на теоријска разматрања Џејмса Берцера, Клер Кертис и Бриони Дојл, која илуструју нешто што се може разумети као вид постапокалиптичне доминанте савременог доба.

Пето потпоглавље „Друштвени, ангажовани контекст и академско интересовање за постапокалиптичну фикцију” проширује теоријске поставке из претходног поглавља базирајући се на постапокалипси која се може схватити као нова културна доминанта према запажањима Фредерика Бјула. У овом потпоглављу, кандидат настоји да пружи друштвени оквир у коме се (пост)апокалиптичне репрезентације стварности рефлектују на продукцију постапокалиптичног романа. Кандидат бележи присуство актуелног (пост)апокалиптичног дискурса које Славој Жижек класификује према различитим идеолошким факторима, услед чега се отвара простор за даља аналитичка проматрања која ове културне феномене смештају у контекст постапокалиптичне књижевности. Закључује се да постапокалиптични романи функционишу у систему апокалиптичне репрезентације различитих акутних друштвених криза: економске, безбедносне, еколошке, фундаменталистичке, анти-технолошке, постхуманистичке и конзумеристичке. Кандидат примећује да постапокалиптични роман има и ангажовану, самоосвешћујућу функцију, која се бави горенаведеним друштвеним кризама. Такође, запажа се и интересовање академске јавности не само за постапокалиптични роман, већ и за нове књижевне класификације литературе које су у релацији са овим књижевним феноменом. Овде се мисли на постапокалиптичну књижевност у систему који успоставља са екокритиком и другим књижевним дериватима тематике забринутости о будућности еколошког и финансијског устројства света, да би се напоменуло да се романи Кормака Макартија и Маргарет Атвуд конституишу у засебним пољима проучавања климатске и нафтне фикције.

Након поглавља које детерминише одлике постапокалиптичне књижевности у контексту канона, жанра и мода, кандидат се бави аналитичким проучавањем корпуса романа Кормака Макартија и Маргарет Атвуд у поглављу „III Митска, религијска, философска и књижевна матрица постапокалиптичне фикције као улазница за канон”. Циљ овог поглавља јесте да успостави позицију постапокалиптичног романа унутар литерарне традиције каква се конституише идејом канона. Примећује се да се романи Макартија и Атвудове базирају на књижевним поступцима који користе и други канонски препознати романи, те да се кроз систем интертекстуалности, референцирања других романа на директан или индиректан начин, алудирања на дела која се сматрају класицима књижевности, као и употребом митских, философских и других литерарних модела, својствених системима естаблираних претходника, самоуспостављају унутар канона. Кандидат такође запажа да употреба матрица мита, философије, религије, као и постмодерни поступак није апсолутни чинилац који књижевно дело доводи до канонизације. Међутим, литерарне стратегије које Макарти и Атвуд користе јесу у сагласју са приступима трансформације митског, религијског, те философског присутним у делима која изазивају интересовање академске јавности.

Кандидат ово поглавље започиње уводом (једним видом сижера) у остала потпоглавља ове тематске целине, настављајући процес дефинисања апокалиптичног и постапокалиптичног, сада

се више фокусирајући на то на који начин есхатолошки библијски мит и друге, књижевне, религијске и философске алегорије и текстови конституишу литерарну традицију Кормака Макартија и Маргарет Атвуд. Аутор образлаже потребу да се, у овом поглављу, наведени аутори разматрају засебно, али да истовремено поседују многе тематске аналогije. Разлог за то, како кандидат примећује, налази су у приступу постапокалиптичном, који код Макартија има знатно суморнији тон, који се може асоцирати са трагичном апокалипсом, док се у случају трилогије Атвудове, постапокалипса конституише и на темељима сатиричног књижевног мода, свифтовске менипске сатире.

У оквиру поднаслова „III 1. Митско откривење, философија и књижевна традиција као матрице Макартијевог постапокалиптичног света” анализира се роман *Пут* Кормака Макартија у контексту есхатолошких, литерарних, митских и религијских матрица које конституишу овај постапокалиптични роман. Наведено потпоглавље је одељено на четири потпоглавља, то јест, тематске целине, које се баве библијским *Откривењем* као маркером постапокалиптичног догађаја, другим библијским есхатолошким мотивима у тексту, мистичним пепелом и необјашњивим атмосферским замагљивањем простора, језика и смисла, који се читају као трансформације платонистичких алегорија. Такође, наводи се, како се постапокалиптична проза бави питањима (не)могућности виђења као рефлексије пост-платонистичког губитка референата и смисла, и на који начин се недостатак колорита у роману доводи до неразумевања старог поретка и нове постапокалиптичне истине света. У таквом свету, како кандидат елаборира, долази до архетипског путовања према простору утопије и наде, у оквиру којег се преиспитују етички нормативи старог и новог света, у коме се значење треба изградити. Питање смисла и значења у овом свету, како кандидат запажа, Макарти гради и на темељима дијалога који се стилски позивају на драму Семјуела Бекета *Чекајући Годоа*, применом дијалога карактеристичних за егзистенцијалистичку философију овог драмског писца, уз помоћ које се успостављају и позиције постапокалиптичног романа Кормака Макартија према конституисању смисла и значења.

У потпоглављу „III 1.1. Неименована апокалипса, губитак референата и смисла у постапокалиптичном свету Макартијевог романа *Пут*”, кандидат анализу започиње преиспитивањем позиције интерпретације феномена апокалиптичног догађаја као амбивалентног, неименованог и податног вишеструким интерпретацијама. Кандидат проналази аналогije Макартијевог апокалиптичног догађаја који се одвија у 1:17 часова у току ноћи у корелацији са различитим библијским стиховима 1.17 различитих поглавља које поседују апокалиптични знак, а који се тематски поклапају са мотивима романа *Пут*. Закључује се да се постапокалиптична фикција темељи на библијском тексту, не само у оквирима старозаветних и новозаветних есхатолошких мотива, већ да се, простор, јунаци, однос према стварности и атмосферске прилике у роману *Пут*, базирају на постапокалиптичној трансформацији и евокацији библијских слика.

У следећем потпоглављу, „III 1.2. Немогућност виђења и визије: апокалипса која се не открива – недостатак светлости и боја и мистични пепео Макартијевог постапокалиптичног света”, кандидат анализира постапокалиптично стање у роману са аспекта немогућности виђења Истине света. Указавши на Макартијево евоцирање Платонових алегорија у роману, дисертација рапшчитава начине на које се алегорија о Пећини и друге алегорије овог философа налазе у систему мотива и метафора које дефинишу Макартијев постапокалиптични простор. Игре светлости и таме у роману, недостатак колорита, присуство мистичног пепела и хладноћа сунца, имају задатак, како кандидат проналази, да укажу не само на могућност натприродне библијске апокалипсе (у аналогijaма о сунцу из стихова *Откривења*), већ и на стање дестабилизоване

метафизике у којој Истину старог света више није могуће пронаћи на постулатима несталог света, већ да се смисао и значење морају изнова конституисати у екстремним условима у коме је тешко пронаћи истину или смисао.

Потпоглавље „III 1.3. Постапокалиптични снови, сећања и стварност у роману *Лут*”, истражује начине на које се постапокалиптични роман односи према старом, несталом свету, као и значај сећања и снова у стварности у којој ови не могу пронаћи своје референте. Кандидат проналази суптилне трагове и аналогije којима роман *Лут* на књижевне претходнике попут Јејтса, Милтона или Елиота, а који су предмет сећања, анализирајући и различите сегменте сећања јунака романа у контексту библијских алегорија. Закључак овог потпоглавља јесте да снови и сећања на пређашње, пасторално идилично место старог света, у постапокалиптичном роману не могу бити место утехе, већ да се и у њима налази апокалиптични траг, чиме роман одступа од претпостављених жанровских очекивања старог света као места носталгије и утехе.

Последња тематска целина која се бави романом *Лут* у овом потпоглављу насловљеном „III 1.4. Постапокалиптично архетипско путовање према Југу уз очување вредности старог света: чување огња и постапокалиптични хуманитет” анализира етичке конституенте постапокалиптичне прозе засноване на хришћанским постулатима. У овом поглављу се указује на начине на које се, у постапокалиптичном стању, кроз приповести оца и дечакове поступке, хуманитет конституише у условима екстремне опасности које ауторе вреба на архетипском путовању према Југу. Приче о добрим момцима и чувању огња, кореспондирају са раније успостављеним темама о светлости, али и партикуларној истини у којој системи успостављања хуманистичке вредности, упркос томе што су дестабилизовани и пољуљани, подсећају на значај етичких и моралних кодекса и обзира.

Поднаслов „III 2. „Комична” постапокалиптична фикција трилогије *Лудадам*” представља засебну целину која се бави митским, религијским, филозофским и литерарним референцама које Маргарет Атвуд имплементира у трокњижу *Лудадам*. Својство постапокалиптичних романа Атвудове јесте сатирична, дистанцирана апокалипса, која се базира на елементима свифтовске, менипске сатире, у којој се, путем постмодерног поступка, истовремено пародира и одаје омаж њеним литерарним претходницима. Такође, као у роману *Лут*, Кормака Макартија, Атвудова користи библијске есхатолошке матрице које децентрира у контексту еколошки освешћених трансформација старозаветних митова о Постању и Потопу, креирајући нову, пародирану, есхатоеколошку поезију о крају света.

У потпоглављу „III 2.1. Постмодерна постапокалипса: сатира, интертекстуалност, пародија, иронија”, кандидат пружа увид у теоријски кључ, према коме Линда Хачн дефинише функцију пародије, као и дефиницију сатире, као мода који профилише Нортроп Фрај. Примећује се да Атвудова сугерише да се њена постапокалиптична проза има тумачити као наставак традиције менипске сатире на примеру *Гуливерових путовања* Џонатана Свифта, чијим епиграфом започиње своју трилогију. Истовремено, присутно је више елемената интертекстуалних позивања на књижевна дела која се налазе у канонској традицији: Милтонов *Изгубљени Рај*, *Франкеништајн* и прото-постапокалиптични роман *Последњи човек* Мери Шели, *Острво доктора Мороа* Х.Ц. Велса, *Ка светионику* Вирџиније Вулф, Хакслијев *Врли нови свет*, или Орвелова *1984-а*. Кандидат запажа да се ова дела путем постмодерног поступка уважавају као дела којима се треба одати признање путем референцирања и успостављања тематских веза, знакова, имена и ликова, али и да се она, у контексту у коме настају романи Атвудове, трансформишу у складу са парадигмом коју Атвудова жели да прикаже у својим романима. На

пример, у потпоглављу се постављају питања технолошких модификација тела постхуманих бића Кошчића, која кореспондирају са литерарним претходницима у романима Мери Шели, Велса, или Хакслија. Истовремено, начин на који Свифт сатиризује своје доба и ароганцију научних института и фасцинацију социјал-дарвинизмом, поставља питања функције науке у контексту дестабилизације хуманитета, те владавине корпорација у предапокалиптичном стању Атвудине трилогије. У комичној постапокалипси Маргарет Атвуд, постхумана телесност приказује се као резултат генезе процеса од Франкенштајна, Мороа, до Хакслијевог света у коме човек, спољашњим интервенцијама тежи савршенству, да би напослетку, у романима Атвудове, тело задобило гротескне и комичне функције.

У другом потпоглављу „Ш 2.2. Физиолошка природа (пост)апокалипсе и крај уметности у трилогији *ЛудАдам*”, кандидат даље анализира аналогију између Свифтових *Гуливерових путовања* и романа *Антилопа и Косац* Маргарет Атвуд у контексту коришћења скатолошког и скаредног језика и физиолошких метафора. Многобројност псовки и скаредних метафора, нарочито оних које се повезују са фецесом, уринирањем, изнутрицама, у Свифтовом контексту имају за циљ да дестабилизују друштвени поредак, преиспитујући научну ароганцију и друштвени поредак. Атвудова користи ове поступке и језик не само као омаж овом аутору, већ и начин да и сама опише парадигму предапокалиптичног и постапокалиптичног света у њеним романима. Кандидат запажа да се у постапокалиптичном роману, питање језика, културе и уметности проблематизује, на тај начин повезујући ове теме у роману *Пут* Кормака Макартија са романима Атвудине трилогије.

У трећем потпоглављу „Ш 2.3. Есхатоекологија: пародија и децентрирање креационистичких и есхатолошких митова кроз еколошку идеолошку матрицу”, дисертација се бави митским и есхатолошким елементима уз помоћ којих се децентрира логоцентрично устројство света једине истине о креацији и крају света, коришћењем сатиричне, биоцентрично и анти-антропоцентрично омеђене перспективе. Позиције које се овде преиспитују базирају се на узорцима промишљања Косца, научника који креира постхумане Кошчиће у предапокалиптичном свету, кондиционирајући њихов ум и тело према интерпретацијама фундаменталистичке екологије. Истовремено, митопоетика Џимија Снешка има улогу да у постапокалиптичном свету настави креирање митске матрице која се приповеда Кошчићима, да би се даље кондиционирали као биоцентричне јединке, такође, на комичан и сатиричан начин. У потпоглављу се такође анализирају идеолошке интерпретације мита о Постању Божијих баштована чији се етос, посредством тумачења Адама Један, вође овог култа, заснива на дехијерахованој човека као господара осталих живих бића. У овом поглављу, кандидат указује на метафикционални и сатирични модел постапокалиптичне фикције Маргарет Атвуд, који се налази у комплексном систему који не негира, већ преиспитује апокалиптичне митове, не да би се указало на узалудност откривења, већ да би се, путем демитологизације, промислиле границе религије.

Поглавље „IV Конзумирање природе, идеологија екологије и романи који „упозоравају”: друштвени контекст и актуелне друштвене кризе” бави се постапокалиптичним романима Кормака Макартија и Маргарет Атвуд као делима самоосвешћене, ангажоване књижевности, која свој значај у кругу академски признатих дела канонске литературе остварују освешћивањем друштвених криза, нарочито еколошке, климатске, нафтне кризе, као и економске кризе кроз призму антиконзумеризма. Кандидат се позива на постапокалиптичне тропе карактеристичне за прозу романа који се класификују као постапокалиптични, али и на комплексне системе уз помоћ којих се ови тропи имплементирају, трансформишу и преиспитују. Идеја кандидата јесте да се идеологија прекомерне потрошње ресурса природе рефлектује на

општи апокалиптични дискурс својствен медијима и науци, у чијем систему се налазе и ови романи, који истовремено прихватају друштвено-ангажоване позиције о еколошком или економском крају света, али их и преиспитују као производе центара моћи. Ово поглавље садржи девет потпоглавља која су одељена према темама и које проналазе директне аналогije у романима оба аутора. Поглавља су оријентисана према следећем редоследу: „IV 1. Екокритика: теорија и релевантност еколошке свести у постапокалиптичном контексту”; „IV 2. Дезинтеграција (пасторалног) простора у постапокалиптичној фикцији”; IV 3. Природа са великим П: деконструкција природе и тела”; IV 4. Идеологија климе: савремена постапокалиптична проза у контексту климатске фикције”; IV 5. Петротекст: савремена постапокалиптична проза као „нафтна књижевност”; „IV 6. Попуациона апокалипса као конвенција постапокалиптичног мода”; „IV 7. Радикална екологија пре и после апокалипсе: сурвивализам, анархо-примитивизам и дубинска екологија”; „IV 8. Антиконзумеристички троп предапокалипсе и постапокалипсе”; „IV 9. Конзумирање животиње, конзумирање тела: вегани и људождери постапокалиптичног света”.

Будући да се кроз ово поглавље користи и теоријски оквир екокритике, интердисциплинарне теорије која се бавим еколошким приступом књижевном делу, а имајући у виду да је екокритика у књижевности ново, а самим тим и недовољно истражено поље критике у српском књижевном проучавању, у потпоглављу „IV 1. Екокритика: теорија и релевантност еколошке свести у постапокалиптичном контексту”, кандидат синтетичке екокритичке струје, теме и идеолошке позиције које су релевантне за тумачење постапокалиптичне фикције и које се евидентирају у романима. Указујући на различите струје екокритике које су, кандидат проналази да се питање природе конституише и као идеолошка позиција кроз слику дивљине, пасторалног, руралног, анти-урбанистичког, да би се, доцније, бавио питањем идентитета природе саме не само као друштвеног феномена којег треба деконструисати, зарад освешћивања инхерентних контрадикција овог појма, већ и у односу на успостављање нове екологије према моделу *мрачне екологије* у деконструкцији Тимоти Мортонa. Такође, преиспитује се и како је питање тела у сагласју са екокритичком поетиком, при чему се проблематизују друштвено-конструктивистичке позиције у контексту новоматеријалстичке онтологије.

Друго потпоглавље „IV 2. Дезинтеграција (пасторалног) простора у постапокалиптичној фикцији”, анализира потрошњу простора као вид еколошке проблематике у постапокалиптичној фикцији. Користећи различите моделе екокритичких проучавања, кандидат проналази на који начин се постапокалиптична литература бави сликама дивљине, напуштених аутопутева, пуне земље, изневереног пасторалног идеала. Показује се на који начин функционишу ови тропи који су карактеристични и за постапокалиптичну фикцију и за екокритичка тумачења текста, која такође почивају на различитим идеолошким чвориштима. Кандидат наводи хипотезе о идеологији екологије, Славоја Жижека, у којима се бави питањем људског хубриса и антропогеног фактора као узрочника нарушавања простора идеализоване природе. Такође, користећи се поетиком Тимоти Мортонa, кандидат настоји да деконструира ове екокритичке и постапокалиптичне тропе у складу са новом еколошким теоријом деконструкције. Кандидат закључује да се према екокритичкој теорији, питање просторних одредница постапокалиптичног пејзажа и његових конституената користи постапокалиптичним тропима: аутопутеви у роману *Пут* као симболи капитализма и узурпирања пасторалног идеала, девастирани, неплодна природа на крају света, урбане баште, склоништа са храном и настамбе као симболи Еденског врта у романима трилогије *ЛудАдам*. Истовремено, показује се да смрт простора функционише у вишезначном систему. Иако се човеков утицај на природу показује као главни кривац за нарушавања идиличне представе природе, симболика смрти простора може, кроз ове романима, да пружи увид у деконструисање природе, али и екологије, као метанаратива актуелне парадигме,

како би уступила место, новим, еколошким промишљањима који нису утемељени у идеологизованој слици простора.

У потпоглављу „IV 3. Природа са великим П: деконструкција природе и тела”, детаљније се деконструише и одбацује концепт природе, као знак са вишеструким и амбивалентним означитељима, замагљен идеолошким пољем деловања. Док се претходно поглавље бави топографским одредницама простора природе у постапокалиптичној фикцији, у овом потпоглављу се природа тумачи у контексту флукса, спреге елемената који се на атомском нивоу прожимају и на исти начин дестабилизују јасне границе природе кроз границе телесности, које, у постапокалиптичним романима Маргарет Атвуд бива генетски модификовано и прекомпоновано према идеолошко-еколошкој матрици. Користећи се текстовима Тимоти Мортонa и Славоја Жижека, кандидат проналази да природа има многобројне дефиниције, које онемогућавају ослобођење од њене идеологизоване слике. Ове аналогије, кандидат проналази у романима Маргарет Атвуд, у којима ново, постхумано тело, припада и природи и култури. У овом потпоглављу се такође деконструише технофобни троп постапокалиптичне фикције, који се налази у интеракцији технофобних и технофиличарских дискурса о генетској модификацији природе и тела човека и животиње као елемената природне датости. Позивајући се на постхуманистичке и неоматеријалистичке текстове Рози Брајдоти и Стејси Алаимо, али и на текстове Гатарџија и Делеза, тело се показује као дифузно, порозно поље у екосистему материје. Границе тела су, дакле, важан троп у постапокалиптичној фикцији Маргарет Атвуд, и ове границе бивају деконструисане у сусрету и тензијама друштвено-конструктивистичких и неоматеријалистичких онтологија. Кандидат примећује да постапокалиптична проза преиспитује ове жанровске поставке у добу антропоцена у коме човек врши интервенције над природом и телом и на тај начин редефинише разумевање природе, чиме продубљује хипотезе из претходног дела тезе у којима се телесна фигуралност Кошчића у романима Маргарет Атвуд налази у систему референцирања романа Мери Шели, Х. Џ. Велса или Џонатана Свифта као гротескног тела. Такође, ово потпоглавље уводи идеју о идеологији одрживости природе и проблему рециклаже и смећа које Славој Жижек и Тимоти Мортон деконструишу, а чије се аналогије налазе у роману *Пут* Кормака Макартија. На тај начин, кандидат настоји да на кохерентан начин, уведе продуби тему идеолошких представа природе у постапокалиптичној фикцији.

У потпоглављу „IV 4. Идеологија климе: савремена постапокалиптична проза у контексту климатске фикције”, дисертација се бави постапокалиптичном књижевношћу као друштвено-освешћеном литературом која указује на кризу изазвану климатском променом. Предмет интересовања овог поглавља јесте приказ новог феномена у књижевном проучавању у коме се климатска фикција етаблира као посебан „жанр”, то јест, академско интересовање за климатску промену у романима сврстава постапокалиптичне романима Кормака Макартија и Маргарет Атвуд у дела климатске фикције. Користећи се текстовима Адам Трекслера и Аделин Џонс-Путре, кандидат приказује генезу и типологију климатских романа, који се, како се примећује, налазе у кореспонденцији са постапокалиптичном литературом. У овом поглављу се на примерима корпуса романа Макартија и Атвудове разјашњава до које мере се климатски троп постапокалиптичног усваја, а на којим местима ова конвенција бива трансформисана и преиспитана. Кандидат настоји да пронађе аналогије између климатске фикције, постапокалиптичног романа и климатске промене као поља идеологије које се, у научној и медијској јавности конституише као апокалиптични дискурс. Користећи се критичким текстовима о идеологији климе Ерика Свехндауа и Славоја Жижека, бројним новинским чланцима из политичких, научних, медијских и теоријских извора, кандидат проналази да се клима открива као метанаратив савременог света, па да самим тим, дела постапокалиптичне фикције, чија самоосвешћена функција ступа у поље канонског као она која указује на друштвену

кризу климатске промене, такође функционише у комплексном систему центара моћи који се користе апокалиптичним дискурсом климатске промене зарад задржавања својих позиција моћи.

Потпоглавље „IV 5. Петротекст: савремена постапокалиптична проза као нафтна књижевност” изналази још један постапокалиптични троп, нафтне фикције/петротекста који конституише засебно академско поље проучавања књижевности о врхунцу нафтне производње. Ово потпоглавље такође синтетички кључне романе и теорије у дослуху са петрофикцијом, настојећи да укаже на аналогije које постапокалиптични роман има са светом након нестанка енергената. Кандидат изналази бројне инстанце којима се у роману *Пут* и трилогији *ЛудАдам* указује на релевантност нафте и немогућност наставка старог поретка. Из тог разлога, кандидат сматра да су петротесктови самоосвешћена литература о кризи енергената која осветљава значајан друштвени проблем.

У потпоглављу „IV 6. Популациона апокалипса као конвенција постапокалиптичног мода”, постапокалиптична фикција Кормака Макартија и Маргарет Атвуд бави се трансформацијом још једне конвенције жанра које ови аутори трансформишу у својим романима. Након што пружа хронолошки преглед романа који се баве проблематиком популационог раста као једног од проблема актуелног друштвеног поретка, кандидат примећује да се ангажовано својство постапокалиптичне фикције темељи и на разумевању потрошње природе као проблема превеликог броја људи на планети Земљи. Потпоглавље се превасходно бави корпусом Маргарет Атвуд, и идеологијом Косца, креатора апокалиптичног вируса, чија се догма заснива на анти-хуманистичким и биоцентричним премисама како дубинске идеологије, тако и Божијих баштована о апокалипси чије се обећање остварује у крају хуманитета. Кандидат изналази бројне аналогije идеологије јунака романа Маргарет Атвуд са дискурсом о популацији у науци, медијима, теорији, програмима еколошких покрета, као и у изјавама политичких субјеката. У овом потпоглављу се открива како се, употребом сатиричног мода, проблематизују гледишта радикалних еколога чија се идеологија заснива на редуковању популације екстремним мерама. Фасцинираност депопулацијом Земље, постапокалиптична фикција налази се у двоструком систему, у коме се указује на неке реалне проблеме конзумеризма у политике раста, али се истовремено природа ових покрета, као место идеолошких жаришта које треба деконструисати, подвргава сумњи, сатири и пародији.

У наредном, седмом потпоглављу, под насловом „IV 7. Радикална екологија пре и после апокалипсе: сурвивализам, анархо-примитивизам и дубинска екологија”, кандидат анализира релевантне аспекте постапокалиптичног у систему радикалних еколошких покрета. Кандидат проналази да се радикална еколошка свест, према типологији Џона Драјзека, одељује на четири дискурса која су у овој свести доминантна, а то су: сурвивализам, одрживост, решавање еколошких проблема и зелени радикализам. Ови дискурси, као вид одговора на апокалиптичну судбину света, функционишу у политичким и идеолошким системима који су евидентни у романима. Такође, анархо-примитивизам, присутан у корпусу Маргарет Атвуд кроз идеологију Божијих баштована, али и у роману *Пут*, Кормака Макартија, представљен је као вид одговора на еколошке и економске кризе. Другачији системи постоје, и они представљају могући одговор свету засићеном прекомерном потрошњом простора и природе. Истовремено, постапокалиптична проза показује се као плодно тле за анализу идеолошких дискурса о енвајронменталистичким аспектима постапокалиптичног, као и просторима слободе од цивилизације оптерећење акумулацијом добара и потрошњом. Истовремено, указује се на контрадикције идеолошких позиција ових покрета. У овом сегменту, кандидат се позива на теорије дубинске екологије али и на антрополошке, анархо-примитивистичке текстове Маршала Салинса, Пјера Кластра, Џона Зерзана, као и Жана Бодријара. Општа постапокалиптична оскудица симбол је жудње за променом економског система који би могао да буде атнипод

напредној, високо-технолошкој цивилизацији заснованој на константној потреби производње и потрошње. У таквом систему, примећује се на који начин, на пример, јунаци Кормака Макартија асоцирају на ловце-сакупљаче или на сурвивалисте, а на који начин то чине Божији баштовани у романима трилогије *ЛудАдам*.

У осмом потпоглављу „IV 8. Антиконзумеристички троп предапокалипсе и постапокалипсе”, кандидат се придржава сличног теоријског приступа, али се овај сегмент односи на слику антиконзумеристичке идеологије на примерима милитантног и субверзивног аспекта Божијих баштована и Лудадамита у романима Атвудине трилогије, као и знаковима критике конзумеризма који се у виду симбола Кока-коле, напуштених супермаркета, брендова, о осталих симбола отпора и критике прекомерне потрошње. Постапокалиптични романи, као романи оскудице, конституишу се на тематици критике либералкапиталистичке визије константне потрошње. Док се јунаци у роману *Пут* фасцинирају конзервом Кока-Коле, вискијем, конзервираном храном и другим благодетима индустријске производње у постапокалиптичном простору, у два хронолошка плана трилогије *ЛудАдам*, оне пре и оне после апокалипсе, јунаци долазе до засићења конзумеризмом, да би касније, у постапокалиптичном простору романа њихова идеологија била тестирана и проблематизована. Постапокалипса јесте једна метафора засићења сликом света који обилује робом, али се, исто тако, ови романи баве начинима на којима, како Фредерик Џејмсон примећује, бива лакше замислити крај света него крај капитализма.

У последњем, деветом потпоглављу „IV 9. Конзумирање животиње, конзумирање тела: вегани и људоджери постапокалиптичног света”, постапокалиптични троп оскудице хране и канибализма одређује се као друштвена критика, при чему предмет исхране постаје не само животиња, већ и човек. Кандидат своју хипотезу артикулише теоријским промишљањима о етици повређивања животиње из перспективе философије Мартина Хајдегера и Жака Дериде, чији се текстови о животињама и храни консултују у даљем тексту. У романима трилогије *ЛудАдам*, еколошка етика Божијих баштована подразумева политику неконзумирања животињског меса као вида биоцентричне етичке позиције према животињама као осетним бићима. Ова позиција се, на сатиричан начин, проблематизује у постапокалиптичном свету оскудице, у коме и човек постаје предмет људске исхране. Такође, кандидат проналази аналогije људоджерског тропа постапокалиптичне књижевности и у роману *Пут* Кормака Макартија, у коме се ова трансгресија табуа тумачи као метафора капитализма и актуелне друштвене парадигме.

У Закључку, кандидат пружа преглед најбитнијих резултата дисертације синтетичући истражене начине на које се постапокалиптична фикција конституише кроз преобликовање тропа, али и с обзиром на теорије канона и жанра. Сумирајући анализирани постапокалиптичне тропе карактеристичне и за неке жанровске текстове, кандидат наглашава да се постапокалиптична проза у корпусу романа које дисертација анализира користи жанровским предлошцима које трансформише и имплементира на начине који имају потенцијал да дестабилизују и жанр и канон, као тврђаву елитистичке литературе. У складу с тим, у Закључку се резимирају и остале хипотезе о томе на који начин се постапокалиптична фикција налази у систему литерарне традиције, као и на који начин се митско, религијско, или философско прихвата као матрица канонске литературе, како се постапокалиптично налази у систему семиотског препознавања симбола и слика библијске есхатологије. Такође, сумирају се преиспитивања особености постапокалиптичног као самоосвешћене књижевности која предочава акутне друштвене кризе повезане са еколошким и економским факторима, као и облици смештања општих места у нове контексте, а којима дестабилизују идеологије и метанаративи друштвених криза.

II Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Дисертација опсежно и детаљно преиспитује проблем конституисања постапокалиптичне фикције у романима романа Кормака Макартија и Маргарет Атвуд, у контексту преображавања апокалиптичних тропа и с обзиром на теоријске поставке о књижевном канону и жанру.

Преиспитујући установљена теоријска сагледавања канонизације у литератури од Т. С. Елиота до Харолда Блума, кандидат суптилно анализира конституисање постапокалиптичног у односу на могућности литерарне беатификације. Преиспитујући наречене успостављене моделе, кандидат се, међутим, не зауставља на довођењу у питање постојећих модела канона, јер је и дестабилизација идеје каноина такође већ постала успостављеном. Избегавајући, дакле, ову замку данашњег бављења књижевним проучавањима, кандидат у значајној мери помера разумевање онога што ће сутрашњица гледати као механику преговора књижевног текста са процесима канонизације.

У овом смислу, дисертација рапшчитава библијске и митолошке предлошке у примарном корпусу, показујући, више него тврдећи, како се већ у комуникацији са установљеним религијским и митолошким материјалом оставља потенцијал за сегрегацију високе и ниске литературе. У случају Атвудове, библијска потка је, наравно, већ раније проучена, али је кандидат ставља у оригинални оквир алибија литературе оптужене за очијукање са жанровским. С друге стране, једнако валидан, али аналитички узбудљивији и оригиналнији је део овог аргумента који уводне сцене Макартијевог *Пута* повезује са Платоновим Митом о пећини, односно повезује суморну атмосферичност романа са платонским сенкама недоступног идеалног света; постапокалиптични тропи уништења, дима, пепела, попримају симболичке димензије скопчане са немогућношћу јасног вида, изостанка провидности. На тај начин, не само што дисертација указује на скривене идеолошке путање пробијања ка само наводно приказаном, а заправо жељеном, канонском, већ то чини на књижевно-критички убедљив, инспиративан начин.

У логичној надградњи наведених поступака, дисертација се окреће поступцима интертекстуалности и референцирања установљених књижевних дела, као и поступцима налик концепту историографске метафикције. Сагледавајући комично и иронијско постапокалиптичног у романима Атвудове, дисертација не само да показује како се постапокалиптични тропи преобликују или изобличавају док сами себе конституишу, већ показује ситуираност таквих поступака у праксису постмодерне литературе канонизованог статуса.

Допринос ове дисертације налази се и у теоријским сегментима који се доприносе разумевању савремених трендова књижевне теорије. Кроз дијахронијску анализу и синтезу, дисертација не само да пружа увид у недовољно истражену област интердисциплинарних проучавања текста, већ и установљује и преиспитује противречности ових теорија. Даље, користећи се друштвено-антрополошким методама као и методама деконструкције, теза доприноси разумевању постапокалиптичног романа не само као оног који доприноси самоосвешћености и ангажованости постапокалиптичног текста у погледу друштвених криза (еколошке, економске), већ се науци доприноси и критичко сагледавање екологије као актуелног

метанаратива, чији се знак мора деконструисати како би се указало на идеологизације овог и сродних термина. Еколошка криза, показује се, јесте чинилац којим се бави постапокалиптична књижевност, чији троп краја природе јесте актуелан у академској јавности. Истовремено, дакле, постапокалиптични романи, кроз игру значења, потврђују и преиспитују опредмећења савремене постапокалиптичне парадигме која се рефлектује на романе Кормака Макартија и Маргарет Атвуд.

III Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Поступак провере дисертације на плагијаризам при Универзитету у Крагујевцу показао је да је докторски рад кандидата Мирослава Ђурчића оригинално научно дело, без примедби по питању ауторства текста и аутентичности података. То говори да је кандидат савесно и одговорно приступио изради дисертације, уз академску свест о коришћењу извора литературе, која је правилно и прецизно цитирана, парафразирана и промишљена, на начин који је научно-пожељан и прихватљив.

Дисертација поткрепљује своје хипотезе бројним референцама (укупно 483 библиографска податка) које доприносе разумевању савремене постапокалиптичне фикције, на укупно 334 странице текста (прореда 1.0). Користећи се многобројним изворима на енглеском језику који се односе и на савремене теоријске и критичке приступе књижевном делу, кандидат не само што показује увид, већ креативно преобликује новија проучавања о екокритици, постхуманизму, нафтној књижевности, климатској фикцији, која су слабије доступна и недовољно превођена и коришћена на српском језику, што такође доприноси оригиналности ове дисертације.

IV Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Кандидат Мирослав Ђурчић је до сада објавио 10 радова у категорисаним публикацијама, од чега 2 у тематским зборницима међународног значаја (M14), 2 у зборнику радова са научних скупова међународног значаја (M33), 4 у тематским зборницима радова националног значаја (M45) и 2 у часописима националног значаја (1xM51 и 1xM53).

Научни радови објављени у тематским зборницима међународног значаја (M10):

1. Мирослав Ђурчић, Don Delillo's *Point Omega: Discourses of Time, Space, and Consciousness*. *Језик, књижевност, дискурс*, Филозофски факултет у Нишу, 2015, стр. 509-520. УДК 821.111(73).09-31 DeLillo D. / ISBN 978-86-7379-368-9 [COBISS.SR-ID - 221941004] (M14)

2. Мирослав Ђурчић, Оскудне географије: простор трилогије *ЛудАдам* Маргарет Атвуд и романа *Пут* Кормака Макартија. *Језик, књижевност, простор*, Филозофски факултет у Нишу, 2018, стр. 447-448. УДК 821.111(71).09-31 Atwood M./821.111 (73).09-31 McCarthy C. / ISBN 978-86-7379-473-0 [COBISS.SR-ID - 524636053] (M14)

Научни радови објављени у целини у зборницима радова са научних скупова међународног значаја (M30):

1. Мирослав Ђурчић, Застарела тела и орфаногенетски идентитет у постхуманистичким световима Грега Игана. *Наука и савремени универзитет*, година 3, свеска 3, Филозофски факултет, Ниш, 2014, Стр. 266-278. УДК 340.64:27-18 82.01 Egan G. / ISBN 978-86-7379-348-1 [COBISS.SR-ID - 211324684] (M33)
2. Мирослав Ђурчић, There Is No Nature and We Are Its Prophets: Timothy Morton's Ecocritical Poetics. *Зборник радова са међународних научних симпозијума Уметност и контекст 3: Миграције [одржаног 2. септембра 2016. године, на Универзитету у Нишу] [и] Уметност и контекст 4: Природа [одржаног 29. септембра 2017. године, на Универзитету у Нишу]*, Српска академија наука и уметности, Огранак САНУ у Нишу, 2019, стр. 175-186. УДК 82.09:502.1]:14 Morton T. / ISBN 978-86-7025-839-6 [COBISS.SR-ID - 281286668] (M33)

Монографије националног значаја и научни радови објављени у тематским зборницима радова националног значаја (M40):

1. Мирослав Ђурчић, Однос човека и природе у роману *Ишмаел* Данијела Квина. *Савремена проучавања језика и књижевности*, година 3, свеска 2, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2012, стр. 307-312. УДК 821.111(73)-31.09 Kvin D. ISBN 978-86-85991-40-0 [COBISS.SR-ID - 514532270] (M45)
2. Мирослав Ђурчић, Потрага за идентитетом у постапокалиптичном добу у роману Филипа К. Дика *Сањају ли андроиди електричне овце?* *Савремена проучавања језика и књижевности*, година 4, свеска 2, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2013, стр. 535-543. УДК 821.111 (73)-31-09 Dik F. / ISBN 978-86-85991-51-6 [COBISS.SR-ID - 514693038] (M45)
3. Мирослав Ђурчић, Истрага и скривање у виртуелном свету романа *Неуромант* Вилијема Гибсона. *Савремена проучавања језика и књижевности*, година 5, свеска 2, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2014, стр. 721-730. УДК 821.111(73)-31.09 Gibson W. / ISBN 978-86-85991-61-5 2014 [COBISS.SR-ID - 520135317] (M45)
4. Мирослав Ђурчић, Нуклеарна идеологија у роману *Хирошима буги* Џералда Визинора. *Филологије vs идеологије*, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2014, стр. 159-167. УДК 821.111(73).09-31 Vizenor G. / ISBN 978-86-85991-67-7 [COBISS.SR-ID - 520755605] (M45)

Научни радови објављени у часописима националног значаја (M50)

1. Мирослав Ђурчић, Реторика Вијетнамског рата у Вонгаровој драми *Село Баланг-Ан* и Куцијевој новели *Пројекат Вијетнам*. Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, *Наслеђе*, бр. 21, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2012, стр. 195-207. УДК 821.111(94).09-32, Vongar B. 821.111(680) 09 Kuci Dž. M. ISBN 1820-1768 [COBISS.SR-ID - 514469038] (M51)
2. Мирослав Ђурчић, Расизам као стадијум колонијализма у поетици Б. Вонгара. *Липар*, број 49, свеска 1, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2012, стр. 29-46. УДК 821.111(94).09 Vongar B / ISSN 1450-8338 [COBISS.SR-ID - 518602901] (M53)

Мирослав Ђурчић је отпочео са публикавањем научних радова 2012. године и од тада је остварио укупно 10 научних резултата, у просеку објављујући резултате једанпут годишње, показујући континуитет у научним залагањима.

Исто ангажовање може се дедуковати из 13 саопштења на домаћим и међународним научним конференцијама:

1. Мирослав Ђурчић, Однос човека и природе у роману *Ишмаел* Данијела Квина. 3. *Научни скуп младих филолога*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 12. март, 2011.
2. Мирослав Ђурчић, Тела на маргини у сновима Дикових андроида. 4. *Научни скуп младих филолога*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 17. март, 2012.
3. Мирослав Ђурчић, Ана Станковић, Потрага за идентитетом у различитостима у роману *Раки* Б. Вонгара. *Наука и савремени универзитет 2* (НИСУН 2012), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 17. новембар, 2012.
4. Мирослав Ђурчић, Ана Станковић, Контексти стварања светова у романима *Ситничарница код срећне руке* Горана Петровића и *The Comforters* Мјуриел Спарк. *Први међународни интердисциплинарни скуп младих научника у друштвеним и хуманистичким наукама „Контексти“*, Филозофски факултет, Нови Сад, 1. децембар, 2012.
5. Мирослав Ђурчић, Истрага и скривање у виртуелном свету романа *Неуромант* Вилијема Гибсона. 5. *Научни скуп младих филолога*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 30. март, 2013.
6. Мирослав Ђурчић, Застарела тела и орфаногенетски идентитет у постхуманистичким световима Грегa Игана. *Наука и савремени универзитет 3*, (НИСУН 2013), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 15. новембар, 2013.
7. Мирослав Ђурчић, Мистицизам круга и потрага за смислом у световима фикције романа *Четврти круг* Зорана Живковића. *Језици и културе у времену и простору 3*, Филозофски факултет, Нови Сад, 16. новембар, 2013.
8. Мирослав Ђурчић, Постхуманистичка научна фантастика на граници између утопије и дистопије у делима Грегa Игана. 6. *Научно-стручни скуп „Студенти у сусрет науци“ са међународним учешћем* (СТЕС 6), Универзитет у Бањој Луци, Бања Лука, 27-29. новембар, 2013.
9. Мирослав Ђурчић, Discursive Reality, Space, and Time in Don DeLillo's Omega Point. *Језик, књижевност, дискурс*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 26. април 2014.
10. Мирослав Ђурчић, Post-apocalypse, Eco-criticism, and the Economics of Scarcity in Cormac McCarthy's *The Road* and Margaret Atwood's *MaddAddam* Trilogy. *CELLS 2 - Conference on English Language and Literary Studies Remaking Tradition: Present-day Perspectives on*

- Language, Literature*, Филолошки факултет у Бањој Луци и Институт за студије англистике, Лондон, Бања Лука, 12 јун, 2015.
11. Мирослав Ђурчић, Лиминални, апотропејски и митопоетски аспекти вука и његових двојника пса и динга у роману Раки Б. Вонгара. Округли сто *Canis lupus између обредне маске и књижевне животиње* у оквиру пројекта *Усмено, обредно, књижевно*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 13. децембар, 2015.
  12. Мирослав Ђурчић, Оскудне географије: простор трилогије *ЛудАдам* Маргарет Атвуд и романа *Пут* Кормака Макартија. *Језик, књижевност, простор*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 29. април 2017.
  13. Мирослав Ђурчић, *There Is No Nature and We Are Its Prophets: Timothy Morton's Escocritical Poetics*. Међународни научни симпозијум: *Уметност и контекст: Природа у уметничким делима*. САНУ, Органак САНУ у Нишу, Универзитет у Нишу, 29. септембар, 2017.

Своју стручност, кандидат је показао и на истраживачкој стипендији Базилеус (академске 2013/2014. године) на докторским студијама англистике, у оквиру које се, на Универзитету Св. Климент Охридски у Софији у Бугарској, бавио књижевношћу научне фантастике, са темом *Deciphering the Posthuman Body, Identity, Subjectivity In Greg Egan's Post-Postmodern Episteme, through SF/cyberpunk works of Greg Egan*.

Кандидат је, током готово пет година, одржавао наставу на више предмета (Academic Composition, Academic Writing) на високошколској установи у Кувајту, *American College of the Middle East*, на неким од којих је имао и лидерске позиције координатора и организатора курса.

Из области дисертације кандидат је објављивао радове који се тичу постапокалиптичне књижевности, научне фантастике, идеологије у књижевности, ангазоване и самоосвешћене литературе, екокритике, антрополошких приступа књижевном делу, и испољио способности критичког и аналитичког запажања, као и добро владање теоријом о постапокалиптичној фикцији као критичко-теоријским апаратом.

V Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Упоредивањем пријаве теме и резултата до којих је дисертација дошла, долази се до закључка да је кандидат потврдио хипотезе и одговорио на задатке које је поставио кроз формулацију саме теме, и то у већем обиму од планираног, до чега је дошло последично истраживањем великог теоријског корпуса, као што се може видети из приложене литературе. Кроз дисертацију, кандидат је дошао и до неких нових увида који су додатно употпунили докторску тезу и дали јој још дубље утемељење, посебно на пољу модела преобликовања апокалиптичних тропа, као и на пољу истраживања комуникације са књижевно-културно-филозофским каноном, као аспекта самоконституисања у односу на теоризације како жанра, тако и самог канона.

Ипчитавањем дисертације стиче се утисак да је као целина логично и систематски устројена, па се решење кроз организацију самог текста до којег се, као крајњег резултата дошло, поставља и као смисленије и напредније од оног које је дато у радној верзији. Ипак, потребно је нагласити да су сви задати параметри на самом почетку доследно испраћени до самог краја

израде докторске дисертације, уз примену адекватне методологије која је предложена у пријави теме. Дисертација је обухватила и најактуелније радове из области теоријских текстова о постапокалиптичној књижевности, као и екокритике, што је дисертацији донело и димензију савременог и актуелног приступа проблематици са теоријског и критичког становишта.

VI Научни резултати докторске дисертације

Докторска дисертација анализира и синтетичке аспекте конституисања постапокалиптичне фикције, како у домену теоријских промишљања, тако и у домену рапчитавања примарног корпуса. Постапокалиптични роман рапчитава се преиспитивањем теорија о канонском од Т.С. Елиота до Харолда Блума, као и кроз оптику Жерара Женета и Жака Дериде. Детаљном елаборацијом постапокалиптичног у контексту жанра и мода, дисертација доприноси разумевању постапокалиптичне фикције унутар и изван жанровски схваћене литературе, као и интеракције и коришћења жанровских предлога, те профилисању постапокалиптичног мода као једне од детерминанти ове фикције. Посебно се рапчитавају начини на које постапокалиптична фикција употребљава конвенције жанра да би их трансформисала или пародирала, на тај начин се одвајајући од знака тривијалнијих литерарних дела и општих места у књижевним делима, истовремено функционишући унутар постулата којима канон дела препознаје као део свог корпуса, али и дестабилизујући канон као елитистичку тврђаву „високе” литературе.

У том смислу, докторска дисертација је истражила на који начин се у романима Кормака Макартија и Маргарет Атвуд трансформишу митски, религијски, есхатолошки и философски аспекти дела, кроз позивање и (ауто)референцирање дела из других књижевних епоха. На тај начин, постапокалиптични романи залазе у систему литерарног препознавања стила, тематских одлика и инстанци које припадају богатој књижевној традицији на коју се ова дела наслањају. Показује се како се проза Кормака Макартија и Маргарет Атвуд базира на трансформацији библијских есхатолошких текстова, трансфигурацији платонистичких алегоричких у контексту смрти метафизике и губитка референата језика, уметности, музике, књижевности, на шта указује велики број аналогија до којих се долази компаративном анализом романа корпуса. Такође, не пренебрегава се да је приступ постапокалипси у романима Макартија и Атвудове, упркос многобројним сличностима, вишеструко различит, у погледу атмосфере суморне аскезе код Макартија, односно сатиричне, дистанциране постапокалипсе трилогије *ЛудАдам* Маргарет Атвуд.

У дисертацији се, на оригиналан начин, постапокалиптична фикција чита као самоосвешћена литература која има потенцијал да буде препозната као релевантна у погледу расветљавања друштвених проблема и криза. Надограђујући културолошке и теоријске обрасце у теорији Славоја Жижека, Жана Бодријара, Фредрика Џејмсона, Мишела Фукоа и других аутора, дисертација успева да установи на који начин постапокалиптични тропи попут простора, природе, дивљине, популације, тела, климе, нафте, конзумеризма, веганства или канибализма као слика актуелне друштвене парадигме измештене у литерарно поље текста постапокалиптичне фикције, функционишу и на пољу идеологије. При том, различите идеолошке формације еколошке свести, било да су екокритичка философија, еколошка наука, медијска слика еколошке кризе, или идеологије разнородних радикалних еколошких и политичких покрета, доприносе рецепцији постапокалиптичне прозе као друштвено релевантног гласа који књижевност даје

природи која је угрожена. Међутим, премисе на којима се заснивају ови покрети, показано је у дисертацији, јесу амбивалентне, подложне критици као део система у коме се екологија и капитализам и даље одржавају као метанаративи упркос томе што постапокалипса, као вид ангажованог текста, настоји да их дестабилизује. У томе се такође огледа један оригиналан и критички приступ ове дисертације који настоји да преиспита супстрате ових теорија из позиција центара моћи. Напоследку, још један од закључака и доприноса ове дисертације јесте синтетисање и разрада најновијих књижевних типологија, климатске и нафтне фикције, које се налазе у симбиотичком односу са постапокалиптичним романима, али истовремено могу представљати ново поље проучавања које још није публиковано у домаћој јавности, а налази се и на почетку етаблирања и на међународној сцени. Нека од будућих проучавања, могла би обрадити оквире климатске и нафтне фикције у будућим дисертацијама.

VII Примењивост резултата у теорији и пракси

Дисертација кандидата Мирослава Турчића има потенцијала да буде публикована у деловима или у целини, чиме би као теоријско штиво била доступна широј јавности, а превасходно широј академској заједници, што би допринело већој употреби и анализи постапокалиптичне књижевности не само у контексту књижевних, већ и у контексту културолошких, философских и антрополошких проучавања.

Похрањивањем дигиталног облика дисертације у репозиторијум, дисертација ће трајно бити доступна младим истраживачима, који ће, служећи се овом дисертацијом као приручном литературом, моћи да се позивају на научне резултате до којих је ова дисертација дошла у сопственим истраживањима конституисања постапокалиптичне фикције, у циљу даљег позиционирања постапокалиптичног као правца који заслужује значајније место у књижевно-теоријским проматрањима и критичким освртима.

Будући да је тематика везана за постапокалиптично од значаја за свет у коме живимо и веома актуелна, сама презентација резултата докторске дисертације може бити значајна у различитим друштвеним круговима, укључујући радионице, округле столове, семинаре, научне скупове и конференције, као и сарадњу са различитим типовима организација.

Из приложене биографије кандидата, могуће је закључити да извесни донети ове дисертације могу бити и практично употребљени у наставном процесу као модел предмета о постапокалиптичној књижевности, нафтној фикцији, или климатској фикцији.

VIII Начин презентовања резултата научној јавности

Кандидат је у свом досадашњем научно-истраживачком раду показао интересовање и залагање на пољу проучавања научнофантастичне и постапокалиптичне књижевности, антрополошких и културолошких аспеката књижевних дела, идеологије у књижевним делима, као и публикације о екокритици у књижевним и теоријским проучавањима. Почевши од своје прве публикације 2011, током мастер студија, кандидат се интересује за однос човека и природе кроз антрополошку функцију књижевног дела, што касније потврђује и мастер тезом под називом

Историјски и антрополошки контекст аутобиографских и драмских дела Б. Вонгара. У једном раду о Б. Вонгару, кандидат се бавио и идеолошким и политичким дискурсом у књижевним делима, што јесте један од оквира и кроз који тумачи постапокалиптичне романе у својој дисертацији.

Неколико публикација које се баве научнофантастичним, дистопијским и постапокалиптичним књижевним делима указују на континуитет који кандидат синтетиче у дисертацији. Наиме, тема којом се бавио на стипендији Базилеус у на Универзитету Св. Климент Охридски у Софији тиче се деконструкције тела: *Deciphering the Posthuman Body, Identity, Subjectivity In Greg Egan's Post-Postmodern Episteme, through SF/cyberpunk works of Greg Egan.* Кандидат је публикувао радове о Кормаку Макарију и Маргарет Атвуд у контексту постапокалиптичног простора, као и текст о теоријским поставкама екокритичке философије Тимоти Мортонa чиме је успоставио директну везу са каснијим поглављима у докторској дисертацији.

Кроз детаљну и темељну анализу дефинисања постапокалиптичне фикције и њеног конституисања оквиру књижевног канона, кандидат је показао да влада теоријско-критичким апаратом којим се може послужити за анализу различитих књижевних форми и текстова, што оставља могућност за бројне нове интерпретације књижевне грађе из угла теорије жанра, канона, постапокалипсе, идеологије, и екокритике. То упућује на закључак да ће као предани истраживач и научник, са интересовањем за постапокалиптичну књижевност, кандидат наставити да пише текстове из ове области и да их на сличан начин, као што је практиковао до овог тренутка, дели са научном јавношћу.

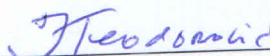
IX Закључак и препорука

Имајући у виду све наведено у Извештају, евидентно је да је Мирослав Ђурчић научно и теоријски прикладно обрадио тему *Конституисање постапокалиптичне фикције у прози Кормака Макартија и Маргарет Атвуд*, као истрајан и перспективан научник у овој области. Кандидат је у дисертацији показао интерпретативно, аналитичко-синтетичко, и апликативно умеће коришћења теоријске, критичке и примарне литературе и доследно применио књижевнонаучне методологије у различитим аспектима анализе. Дисертација показује да кандидат влада одабраном теоријском материјом коју је представио адекватним инкорпорирањем и применом теоријских мишљења, и коју је синтетисао аналитичким радом на примарном тексту на конзистентан и научно адекватан начин.

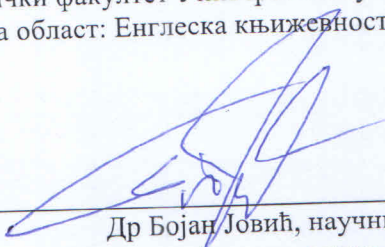
Због свега у реферату наведеног, предлагемо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати овде изнесену позитивну оцену о докторској дисертацији Мирослава Ђурчића под насловом *Конституисање постапокалиптичне фикције у прози Кормака Макартија и Маргарет Атвуд* и да кандидату одобри усмену одбрану пред овом Комисијом.

КОМИСИЈА

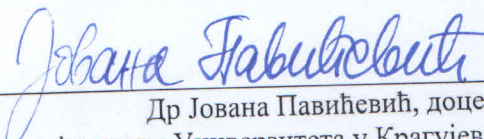
У Крагујевцу,
29.06.2021.

Др Јасмина Теодоровић, доцент (председник комисије)
Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
Ужа научна област: Енглеска књижевност и култура

Др Бојан Јовић, научни саветник,
Институт за књижевност и уметност
Ужа научна област: Општа књижевност са теоријом књижевности

Др Јована Павићевић, доцент
Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
Ужа научна област: Енглеска књижевност и култура